

EMIL ŠPIRIĆ

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
ARHITEKTONSKI FAKULTET
HR - 10000 ZAGREB, KACICEVA 26

PRETHODNO PRIOPCENJE
UDK 72.011:725.8 (497) VITIĆ, IVAN
TEHNIČKE ZNANOSTI / ARHITEKTURA I URBANIZAM
2.01.01 - ARHITEKTONSKO PROJEKTIRANJE
ČLANAK PRIMLJEN / PRIHVACEN: 12. 02. 2004. / 16. 03. 2004.

UNIVERSITY OF ZAGREB
FACULTY OF ARCHITECTURE
HR - 10000 ZAGREB, KACICEVA 26

PRELIMINARY COMMUNICATION
UDC 72.011:725.8 (497) VITIĆ, IVAN
TECHNICAL SCIENCES / ARCHITECTURE AND URBAN PLANNING
2.01.01 - ARCHITECTURAL DESIGNING
ARTICLE RECEIVED / ACCEPTED: 12. 02. 2004. / 16. 03. 2004.

PROJEKTI SPORTSKIH ZGRADA ARHITEKTA IVANA VITIĆA

SPORTS FACILITIES IN IVAN VITIĆ'S ARCHITECTURE

ARHITEKTURA MODERNE
SPORTSKE ZGRADE
VITIĆ, IVAN
XX. STOLJEĆE

MODERN ARCHITECTURE
SPORTS FACILITIES
VITIĆ, IVAN
20TH CENTURY

U tekstu se navode i opisuju projekti sportskih zgrada arhitekta Ivana Vitica te civilizacijski okviri, paradigmatički poticaji i osobna poetska energija koji su odredili genetski kod i izražajnost tih zgrada.

This article presents Ivan Vitić's design projects of sports facilities along with the civilizational context, paradigmatic stimuli and his personal poetic energy with their impact on the origin and expressiveness of these buildings.

NASLIJEDE, ZNAKOVI VREMENA I TENDENCIJE

HERITAGE, SIGNS OF THE TIMES AND TENDENCIES

U doba kada arhitekt Ivan Vitić započinje svoj opus arhitektonski je situacija obilježena modernom paradigmom, odnosno arhitekturom „između dva rata” koju su stvarali protagonisti moderne: Ibler, Albini, Denzler, Kauzlaric, Planic, Ulrich, Strizic... Osnovne ideje dolaze iz Loosova pristupa, iz praska škole moderne arhitekture i iz talijanskog futurizma, dakle iz izvora koje karakterizira skrt izraz.¹ Na taj je način obilježeno arhitektonsko naslijeđe na kojemu se temelji nastup nove generacije arhitekata.

Uz ovu naslijeđenu autentičnu modernu paradigmu prisutne su i druge, izvanjske tendencije. Iz SSSR-a dolaze po službenoj, državnoj, političkoj liniji sorealistički, formalistički pristupi umjetničkom, pogotovo slikarskom, kiparskom i arhitektonskom djelu. No, zbog ubrzo promijenjenih političkih okolnosti, zbog snažne utemeljenosti hrvatske arhitektonske škole u modernom pokretu i zapadnome kulturnom krugu, sorealizam je na ovim prostorima bio epizoda koja je ostavila male tragove, i to tek u nekim arhitektonskim tekstovima te nekim, pogotovo kiparskim, spomeničkim djelima, zatim u monumentalnim izrazima, u projektima državnih zgrada i politburoa (Izvršno vijeće, CK SKJ, Ljudska skupščina...)²

Prisutna je i trajna linija kultiviranoga tradicionalnog, lokalnog, vernakularnog izražavanja, pogotovo na podlozi stare povijesne, gradske, ladanjske i ruralne dalmatinske ar-

hitekture, kojoj se posvećuju brojna sistematska istraživanja. Ova se iskustva realiziraju u projektima hotela (Plitvička jezera) i u državnom, kolektivističkom, utopističkom projektu zadržnih domova koji je, kao i svaka utopija, završio izvan životnih tijekova na sporednom, kako društvenom tako i arhitektonskom kolosijeku. Doprinos tipskim projektima zadržnih domova dao je i arhitekt Ivan Vitić, ali je u tome projektu teško prepoznati poetiku kasnijega zrelog Vitićeva opusa.³

MODERNISTIČKI POMACI

MODERNIST MOVES

U dijapazonu modernističkih utjecaja slijedit će pomak od već spomenutih uzora (Loos, Češka, futurizam) prema društveno angažiranim i artistički vehementnim Le Corbusierovim, a zatim i prema tehnološki zahtjevnijim i socijalno neosjetljivim van der Roheovim idejama.

KONSTRUKCIJSKE IDEJE

STRUCTURAL CONCEPTS

Valja ukazati na prijeratni avangardni konstruktorski razvoj armiranoga betona. Protagonisti specifičnog pristupa oblikovanja armiranoga betona jesu, u prvom redu, Robert Maillart, Pier Luigi Nervi i Eduardo Torroja. Ovi pristupi, unatoč matematičkoj kontroli oblika, tendiraju prema svojevrsnom konstruktorskom ekshibicionizmu i otvaraju nove, konceptualno različite oblikovne mogućnosti.

NOVA GENERACIJA

NEW GENERATION

U ovom uzbudljivom vremenu djelovanja različitih, pa i antinomičnih paradigmi, od oktobranoga sorealizma do modernog (i moderniziranog) izraza, od vječne linije povijesnoga kulturnog naslijeđa do socijalnih i likovnih ideja Le Corbusiera, pa do konstruktorskih ideja armiranoga betona, uz arhitekate koji djeluju od prije rata (Haberle, Galic, Ostrogović, Antolić...) i koji u tim danima obnove preuzimaju projekte od državne važnosti, kao što su industrijski kompleksi, tipski projekti kolektivnog stanovanja i zadržnih domova, generalni i detaljni urbanistički planovi, gdje su uz arhitektonski senzibilitet prema obliku, prostoru i kontekstu potrebna u praksi provjerena inženjerska, konstruktorska i druga tehnička, izvođačka znanja - naglo i diskontinuirano izranja, stasa i afirmira se nova gene-

1 ŠPIRIĆ, 1999.

2 *** 1947./48: 3-19

3 *** 1948: 16

racija arhitekata. Prijelomni povijesni događaji ubrzavaju određene procese koji se inače razvijaju u prirodnom i nezamijećenom kontinuitetu.

Zapaža se, dakle, poslije Drugoga svjetskog rata usporeno i završno djelovanje protagonista hrvatske moderne i njihovih sljedbenika, ali i vehementni nastup tada još mladih, tridesetogodišnjaka arhitekata koji će poslije višegodišnjeg suzdržavanja zbog ratnih prilika dočekati svoj trenutak i kao nova generacija potražiti svoju startnu poziciju, ponuditi drukčiju paradigmu i zavladatai tada podržavljenim, socijalističkim tržištem projekata i gradnje, pokazujući na natjecanjima dijapazone svojih poetskih i tematskih afiniteta.

U prednosti su bili arhitekti rođeni do 1913. godine (Fabris, Rašica, Turina...) jer su do ratnoga doba mogli doseći početna znanja, iskustva i afirmaciju.

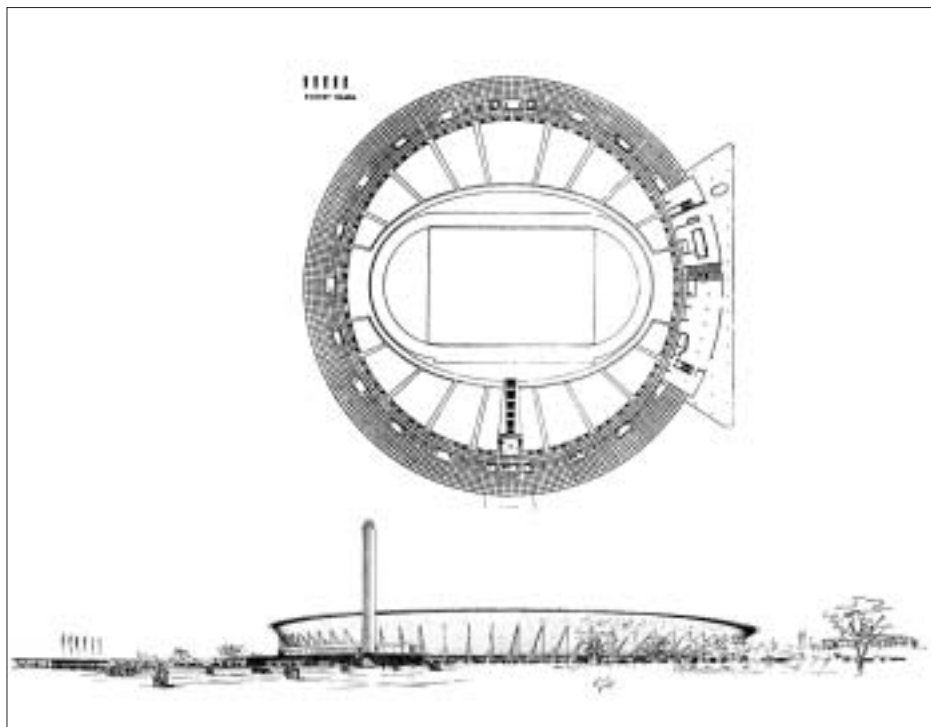
Generacija arhitekata rođena poslije 1913. upala je u povijesnu rupu Drugoga svjetskog rata pa su zbog minuloga ratnog razdoblja bez većeg stručnog iskustva, ali željni gradnje, svoje zrenje i afirmaciju mogli potražiti tek od 1946. godine uspostavom miredop-skoga civilnog i civilizacijskog poretka.

POZICIONIRANJE U ARHITEKTONSKO ZVJEZDANO POLJE

POSITION WITHIN THE ARCHITECTURAL SPHERE

Na temelju odluka koje je u sklopu središnjega gospodarskog plana donosila politokracija raspisivani su po ključu, koji je već tada diferirao subjekte na jednake i jednakije, republički i državni arhitektonski natjecaji za državne i partijske ustanove, tipske društvene i stambene zgrade te sportske građevine. Državne narudžbe odnosile su se na industrijske komplekse i urbanističke planove. To je bila prilika da se uz iskusne arhitekate pojave na arhitektonskoj sceni arhitekti Šegvić, Milić, Vitić...

Godine 1947. Vitiću je trideset godina pa se - nošen svojstvenom graditeljskom, planerskom, likovnom i crtačkom energijom te ambijentalnim afinitetima - bacio na posao, nadoknađujući izgubljene godine rada i iskustva. U poslijeratnim, zapravo početnim radovima osjeća se to početništvo koje, međutim, stvaraoći od potencijala brzo prevladavaju i smještaju se na ono mjesto u stvaralačkom poretku koje im i pripada.

NATJEČAJI ZA VELIKI I MALI STADION NA BANJICI⁴

COMPETITIONS FOR THE BIG AND SMALL STADIUMS ON BANJICA

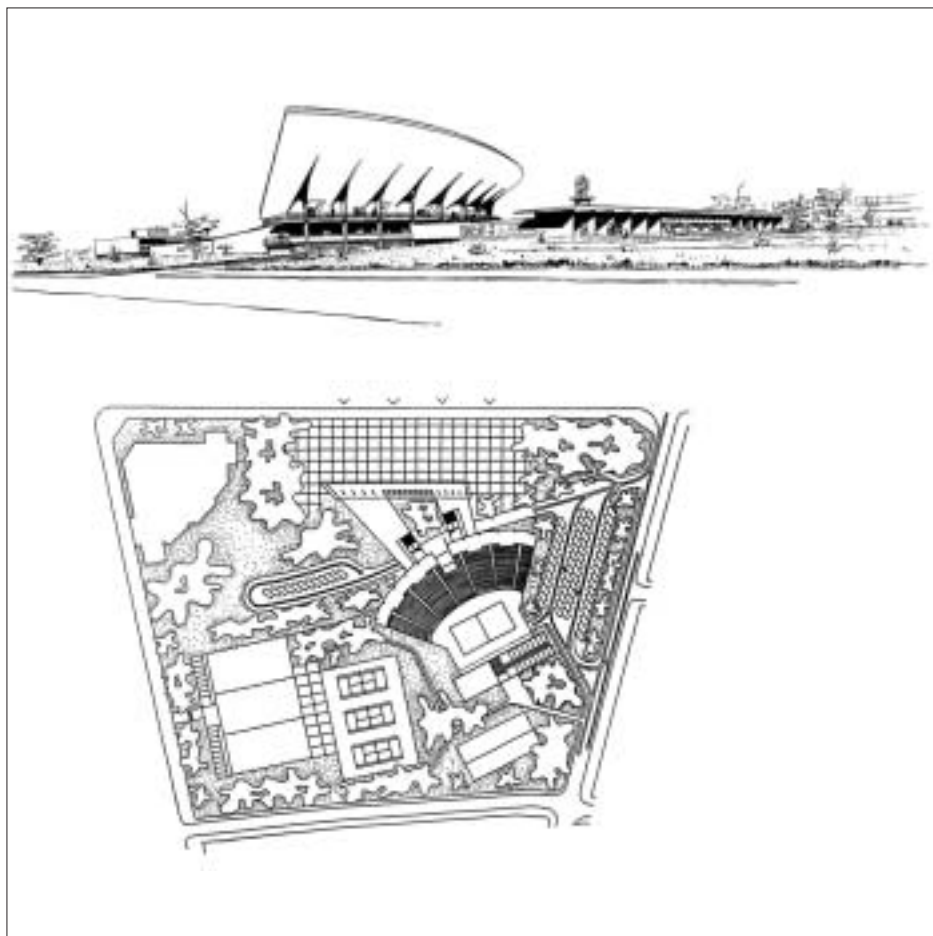
S obzirom na političke uvjete u Jugoslaviji, koji su bili obilježeni jakim centralističkim tendencijama, prioritetne su bile intencije urbanizacije i metropolizacije Beograda pa se u tome gradu planiraju veliki stambeni, administrativni, infrastrukturni i sportski sadržaji, a raspisuju se i veliki državni natjecaji za zgradu Izvršnog vijeća (Vlade), Centralnog komiteta Partije i reprezentativne olimpijske stadione. Sportske građevine toga ranga svojim postojanjem uvode mladu i ambicioznu državu, a pogotovo grad, u svjetsku konkurenciju i raspodjelu svjetskih sportskih događaja.

Odaziv arhitekata iz Zagreba na natjecaje za projekte monumentalnih političkih i državnih zgrada te za sportske građevine doista je velik, baš kao što je velik i njihov uspjeh.

Prvu nagradu za olimpijski stadion dobiva radna grupa s Tehničkog fakulteta u Zagrebu: Vladimir Turina, Drago Boltar, Franjo Neidhardt. Turina je rođen 1913. godine. Uz golemi, eksperimentu i inovaciji sklon, arhitektonski dar stekao je iskustvo do početka Drugoga svjetskog rata prvonagrađenim natjecajnim projektima Državne opere u Beogradu i kompleksa Sveučilišne klinike na Šalati manrom učenoga organizatora, suverenog inženjera i recentnog oblikovatelja.

SL. 1. VELIKI STADION U BEOGRADU, NATJEČAJNI PROJEKT, II. NAGRADA, 1947.

FIG. 1 BIG STADIUM IN BELGRADE, COMPETITION ENTRY, 2ND AWARD, 1947

SL. 2. MALI STADION U BEOGRADU, NATJEČAJNI PROJEKT, II. NAGRADA, 1947.
FIG. 2 SMALL STADIUM IN BELGRADE, COMPETITION ENTRY, 2ND AWARD, 1947

VITIĆEV USPJEH

VITIĆ'S SUCCESS

U konkurenciji s tako iskusnom grupom, na drugo su se mjesto plasirali Ivan Vitić, Nada Vitić, Boris Katunarić - ispred Zdenka Stričića, arhitekta s internacionalnom reputacijom, koji je za svoj projekt stadiona - po uzoru na Le Corbusierov *Centre national de jouissance* - dobio otkup.

Tako i za projekte maloga stadiona tri prve nagrade osvajaju ekipe iz Zagreba, a drugu nagradu dobiva ekipa arhitekta Ivana Vitića.

KARAKTER SPORTSKE ARHITEKTURE

SPORTS ARCHITECTURE AND ITS CHARACTER

Zgrade za sport imaju programom određene morfološke karakteristike koje se ne mogu prikriti dodatnim epistrukturalnim, arbitrarnim, lokalnim oblicima, nego zadržavaju svoju kontekstualnogeneričku prirodu, kozmopolitski karakter i tipsku monumentalnost. Programom određeni veliki prostori i velike

forme, pripadajuća konstruktivnost i nepromjenljiva funkcionalna shematika određuju okvire dizajnerskog ponašanja. Danas znamo da je interpretacijski dijapazon tako strogo postavljenoga tematskog okvira širok, raznolik i uzbudljiv, ali je u doba neposredno poslije Drugoga svjetskog rata zbog paradigmat-ske strogosti i manjega globalnog iskustva bio sužen.

SPORTSKA ZDANJA – NASLIJEĐENO ISKUSTVO

SPORTS FACILITIES – INHERITED EXPERIENCE

Opće je mjesto svih teorija arhitekture sportskih zgrada da su se tijekom povijesti sportskih zgrada razvila dva izražajno i prostorno različita koncepta. Grčki koncept, razvijen na područjima Egejskog poluotoka i na obalama Male Azije, u Olimpiji, Ateni, Delfima, Prijeni, Miletu..., otvara se prostorno prema okolnom pejzažu i ostvaruje na prožimanju vanjskog i unutarnjeg prostora. Rimski je koncept introvertiran, snažno građen urbani koncept intenzivnoga unutarnjeg događanja s pozornošću usmjerenom na gladijatorski spektakl i imperatorsku ložu.

LOKALNO NASLIJEĐE

LOCAL HERITAGE

Iskustvo gradnje sportskih zgrada na području Hrvatske stjecalo se još od XIX. stoljeća u svim važnijim gradovima, ali posebno u Zagrebu, i to na nekoliko lokacija. Posebno je važno stoljetno iskustvo planiranja i uređenja sportskih terena i zgrada u Maksimiru i na Sveticama. U smislu modernoga pokreta treba istaknuti arhitektonsko iskustvo natječaja za Sokolski dom na raskrižju ulica Savska-Kršnjavoga iz 1930. godine, osobito projekt arhitekta Planića. Istaknuta su nadalje djela arhitekata Bahovca, Galica, Kovacevića, Steinmanna, Ulricha, Löwya... Pogotovo valja spomenuti stadion za NK „Akademikar”, koji su 1946. Turina, Neidhardt i Erlich projektirali na području Maksimira na konceptu helenističke otvorenosti prostora stadiona prema okolnom pejzažu.⁵ To su bila ona saznanja koja je arhitekt hrvatske provenijencije stjecao na samome mjestu.

SVJETSKO NASLIJEĐE⁶

WORLD HERITAGE

Iz svijeta su saznanja dolazila tijekom nastave na Tehničkoj visokoj školi i putovanjima do Firence (u kojoj je Pier Luigi Nervi gradio izvanstandardne oblike i konstrukcije od armi-

5 ŠTULHOFER, 2002: 41

6 *** 1976: 4-23

ranoga betona) ili Berlina, u kojem je u zanosu nacionalsocijalizma 1936. sagrađen stadion politički programirane monumentalnosti u slavu imperijalnih ambicija zaludenih *kleinbürgera* (malogradana). Postojali su i u Londonu, Parizu i drugim srednjoeuropskim olimpijskim gradovima slavni stadioni zastarjelih koncepcija koji su svojim postojanjem ipak davali podlogu za nove programe, modele, tehnička rješenja i oblike. U krugovima modernističkih arhitekata bio je poznat i nekritički preuzet projekt Le Corbusiera iz 1936./37. godinu, *Centre national de jouissances...*, za 100 000 sudionika, koncipiran u duhu vremena masovnog, nacionalnog okupljanja.⁷ Taj je model primijenio na natjecanju za veliki stadion na Banjici arhitekt Zdenko Strižić i postigao otkup. Ovaj i slični primjeri u arhitektonskom stvaralaštvu mogu biti podloga za tezu da inteligentna primjena poznatog arhitektonskog modela na drugoj lokaciji može biti legitiman i kreativan čin. Važno je nadalje za to doba iskustvo stadiona u nasipu i ukupu, kao što je to primjer zatvorenoga, velikog olimpijskog stadiona Bowl u Los Angelesu iz 1927. godine.

ISKUSTVO ARMIRANOGA BETONA

REINFORCED CONCRETE

Prije Drugoga svjetskog rata armirani beton doživljava svoje zvjezdane trenutke pa se uz artistsku, skulptorsku Le Corbusierovu interpretaciju paralelno razvija matematički kontrolirani oblik tordiranih elemenata i vitoperih ploha u konstruktorskoj interpretaciji Piera Luigija Nervija, Roberta Maillarta i Eduarda Torroje.⁸ Taj oblikovni pristup impresionirao je u to doba cijelu generaciju novih arhitekata, a arhitekt Vitić primijenit će taj koncept i pripadajuće oblike u početnim projektima sportskih zgrada i razvijati u kozmopolitskom, vele-sajamskom itd. dijelu svoga opusa za sve prostore velikih raspona i konačno u projektu polivalentne dvorane u Splitu 1973. godine.

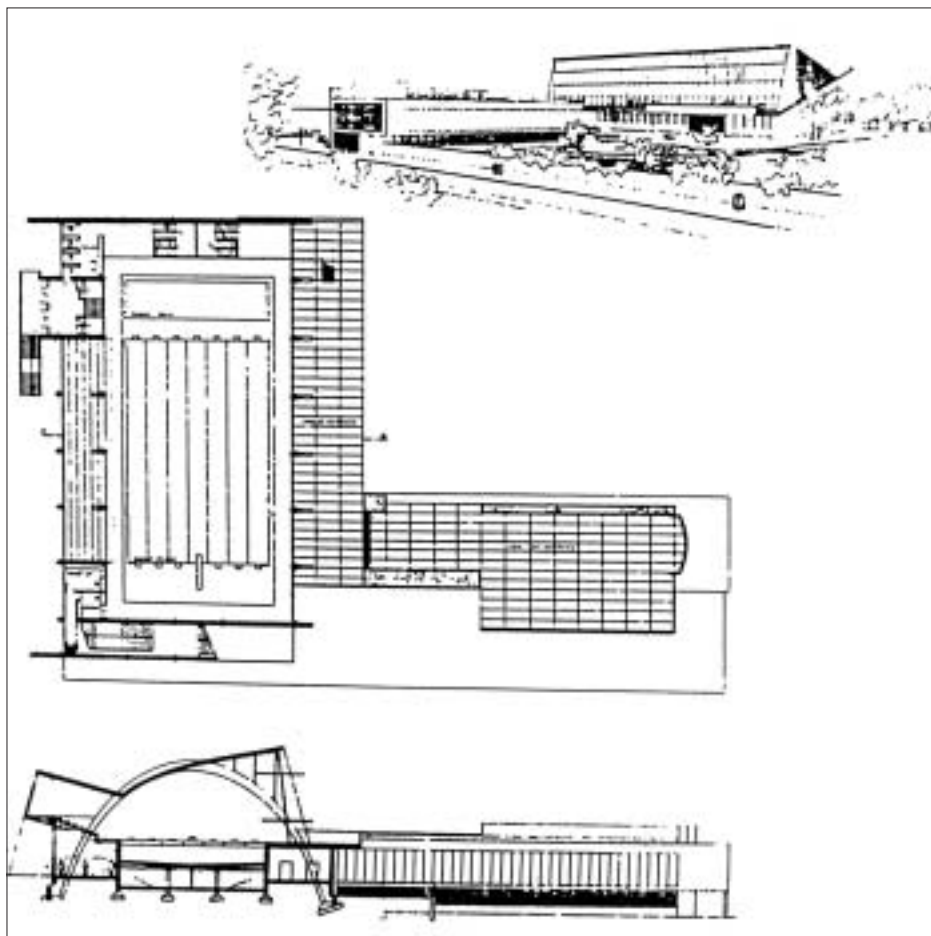
VITIĆEVA SPORTSKA ARHITEKTURA

VITIĆ'S SPORTS ARCHITECTURE

U svome arhitektonskom opusu Ivan Vitić projektirao je nekoliko zgrada za sport. Nažalost, projekti sportskih zgrada arhitekta Vitića ostali su na papiru, nerealizirani. Arhitekt koji je četrdeset godina crtao, planirao i projektirao te sagrađio brojne građevine nije realizirao ni jedan od svojih projekata sportskih zgrada, pa se njihov koncept može razlagati, zaključivati o njihovoj vrijednosti i pretpostavljati definitivnu likovnost tek iz crteža, a ne u stvarnosti konteksta i stvarnosti strukture.

⁷ BILL, 1947: 90-97

⁸ HOFMANN, KULTERMANN, 1969: 59-61

STADIONI

STADIUMS

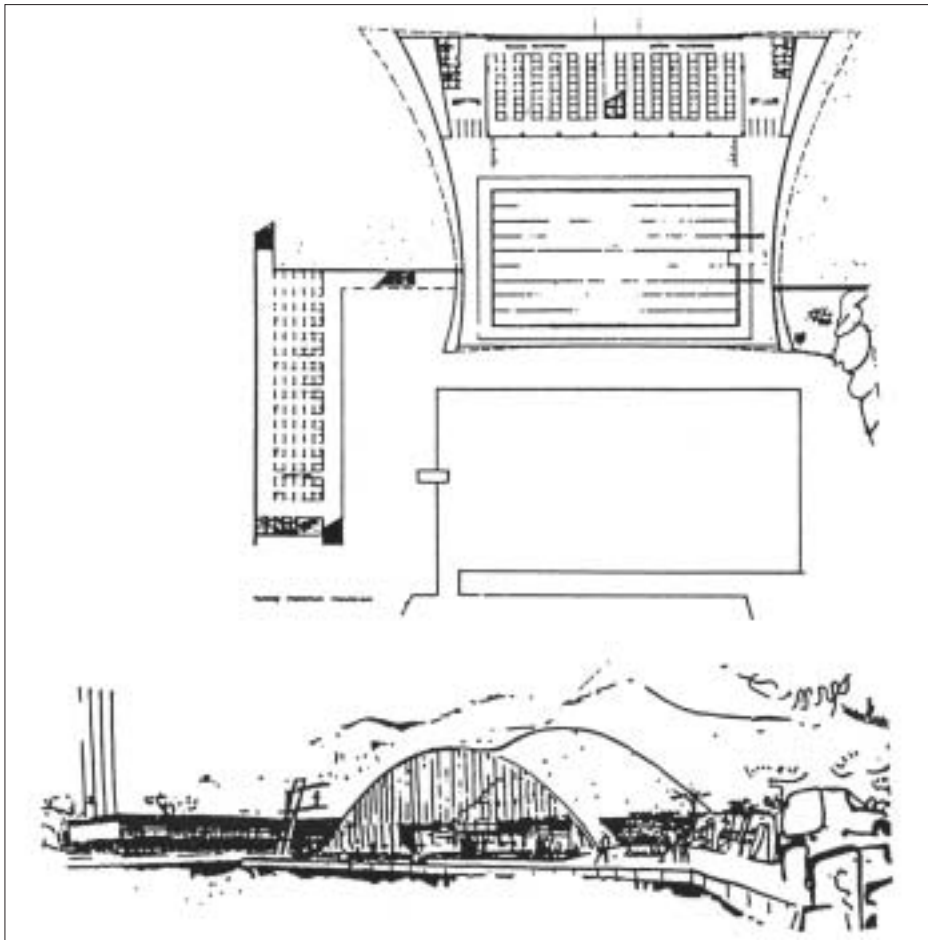
U tome smislu, konceptualno su najzanimljiviji najraniji radovi, natjecajni projekti velikog i malog stadiona na Banjici, koji mladoga Vitića uvode na arhitektonsku scenu na kojoj će sve do 1986. predstavljati jednu od stožernih točaka, u prvom redu hrvatske arhitekture.

Projekti velikog i malog stadiona konceptijski se razlikuju.

Veliki je stadion kružna, koncentrično introvertirana građevina (model koji se poziva na rimski koncept i shematiku arene), s borilišnom površinom u ukupu, otvorena ipak na razini terena odnosno pješacke prilazne platforme, pa se tu sluti neka veza s okolišem i neka mogućnost utjecaja okolišnoga klimata na užarenu atmosferu nogometnog događanja. Stadion je projektiran bez nadstrešnice koja bi stitila gledatelje od insolacije i atmosferilija, što je u to doba bilo prije pravilo nego iznimka. Natkrivali su se tek dijelovi gledališta za počasne i važne goste. Danas je intencija

SL. 3. ZIMSKO PLIVALIŠTE JESENICE, NATJECAJNI PROJEKT, I. NAGRADA, 1953.

FIG. 3 INDOOR SWIMMING POOL, JESENICE, COMPETITION ENTRY, 1ST AWARD, 1953

SL. 4. ZIMSKO PLIVALIŠTE ŠIBENIK, PROJEKT, 1957.
FIG. 4 INDOOR SWIMMING POOL, ŠIBENIK, DESIGN PROJECT,
1957

natkrivanje cijeloga gledališta, dapače cijelog stadiona, tako da su sve češći primjeri potpuno zatvorenih stadiona, koncipiranih kao goleme dvorane (Saporo, Montreal, Amsterdam...). Mali je stadion međutim, oblikovan kao otvorena, u visinu uzdignuta lepeza iznad ukopane teniske arene. Tako su se na istome mjestu u isto vrijeme, bez očitoga programskog, organizacijskog i funkcionalnog razloga, našla dva projekta dijametralno različite prostornosti.

Arhitekt je istraživao različite koncepte. Ono što povezuje ta dva projekta jest nedvojbeno, odlučna primjena istoga tipa konstrukcije, bez obzira što svaki tip konstrukcije služi različitim (prostornim) konceptima i u konačnici donosi različite oblike. Primijenjena je pločasta armiranobetonska konstrukcija („kosa armiranobetonska ploča“) koja se u primjeru velikog stadiona tek po nužnosti opire o kružni niz stupova potporna, stvarajući gotovo klasičnu kompoziciju. U primjeru maloga stadiona stupovi i grede oblikovani su više u duhu vremena, kao modelirane kontrafore koje ukazuju na avangardnu i aktualnu estetiku ljuskastih konstrukcija.

DRUGI PROJEKTI SPORTSKIH ZGRADA ARHITEKTA VITIĆA

OTHER PROJECTS OF SPORTS FACILITIES DESIGNED BY THE ARCHITECT VITIĆ

Sokolski dom, Maribor 1945. – III. nagrada. Dosadašnjim istraživanjem projekt Sokolskoga doma u Mariboru nije pronađen.

Veslački klub „Akademičar“, Zagreb – projekt 1946./1947. Arhitektonika sojenice, koja se po prirodi toga sadržaja realizira uz vodu, stupovi - piloni, terase, horizontalni niz otvora i zaštitna konzola daju apriorno moderan izraz toj nerealiziranoj zgradi, koji se u kompozicijskom smislu može usporediti s vilom Savoy ili s Ulrichovim veslačkim klubom iz 1928. godine.

Zimska plivališta

Poslije projekta olimpijskog stadiona na Banjici u Beogradu (1947.) uslijedili su projekti zatvorenih bazenskih dvorana koji po svojoj prirodi i možda znakovito za šibensko podrijetlo i poetiku Ivana Vitića sadrže temu odnosa vode i arhitekture.

Natjecajni projekti zimskih plivališta (Rijeka 1950. – IV. nagrada, Jesenice 1953. – I. nagrada, Šibenik 1957.) imaju već sve prepoznatljive formalne oznake Vitićeve arhitekture pa je šteta što nisu realizirani.

PORUKA LEONARDA DA VINCIJA

LEONARDO DA VINCI'S MESSAGE

Sportska arhitektura traži skupu infrastrukturu te se u oskudnim situacijama tretira kao luksuzna roba koju treba realizirati kada za to dođu bolja vremena. Stoga je u našim situacijama od 1945. do danas realizacija sportskog objekta začuđujući i dobrodosli događaj. To prije treba podsjetiti na upozorenje koje je Leonardo da Vinci uputio gradskim ocima Firence: „...dobro otvorite oči da svojim novcem ne kupite svoju sramotu!“

POETSKE DIHOTOMIJE VITIĆEVA OPUSA

POETIC DICHOTOMIES OF VITIĆ'S WORK

Već iz prvih projekata arhitekta Vitića prepoznatljivi su njegovi konstrukcijski afiniteti i pripadajući oblikovni dijapazon koji se smješta u estetiku armiranoga betona, pogotovo estetiku ljuskastih konstrukcija. Ove su konstrukcije po svome racionalnom izrazu bliže onim konstrukcijama koje su se razvijale u francuskom graditeljskom krugu, a dalje od linije egzaltiranoga španjolskog izražavanja – od Torroje do recentnoga Calatrave. U projektu stadiona na Banjici prepoznatljiva je *in statu nascendi* poetika vitoperih armiranobetonskih ploha, koja je uz neke druge Vitiću

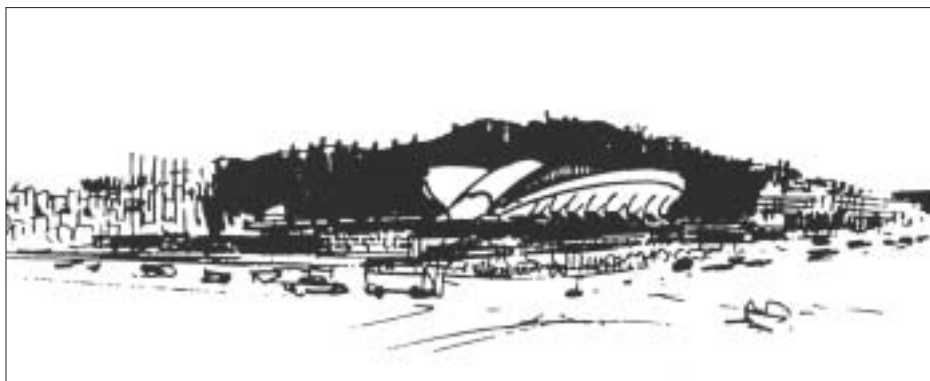
svojstvene poetike otada pa nadalje sazrijevala u brojnim projektima (Palaca nacija na Zagrebačkom velesajmu, paviljon na EXPO 1956., plivalište u Šibeniku, Opera u Novom Sadu, višenamjenska dvorana u Splitu) i realizacijama (Dom armije u Šibeniku, izložbena hala br. 40 na ZV). Očito je da je ovaj način premošćivanja velikih raspona bio blizak metodi arhitekta Vitića, ali je također jasno da iza te učestale primjene stoje ponajprije konceptualni prostorni, a zatim estetski i simbolički izražajni afiniteti, odnosno poetika kao individualna metoda konstanta.

Projektom višenamjenskog objekta u Splitu na starome Hajdukovu placu iz 1973. godine Vitić se približava dramatičnim oblicima aerodromske zgrade TWA u New Yorku arhitekta Eera Saarinen, dijeleći dakle s njime istu poetiku. U detaljima kontrafora, kako je to vidljivo iz majstorske perspektivne skice, evociraju se oblici maloga stadiona na Banjici. Oblici koji pripadaju Vitićevoj poetici traju tijekom cijeloga njegova opusa, stidljivo se čuvaju u majstorskoj radionici, odlažu i primjenjuju kada majstor odluči da je prigoda. Nema odbačenih motiva jer su oni dio jedne poetike, a poetika je konstanta stvaralačkog identiteta.

SLOJEVITOST VITIĆEVE POETIKE

STRATIFICATION OF VITIĆ'S POETICS

Poetika velikih majstora nije jednoznačna. Slojevitost kontrastnih, dapače antinomičnih formi čini njeno bogatstvo. Baš u provokativnom odnosu antinomičnih elemenata stvaraju se paradoksalni, umjetnički oblici koji umjetničku vrijednost stavljaju iznad tehničke logike. Paralelno, uz apstraktnu, matematički determiniranu poetiku vitoperih ploha i fluidnoga prostora, Vitić će razvijati poetiku koja se iskazuje u vernakularnosti medijevalnoga urbanog meandra, labirintskim prostorima i kompozicijama te u vernakularnoj rustici kamenih faktura zidova i lukova u začuđujućoj kombinaciji s meandarskom matricom De Stijla i, zapravo, mondrijanovskom slikom crvenih, crnih, žutih i modrih ploha. Jednako iznenađuje odnos rustične kamene podloge na kojoj se razvija velik, moderni stakleni format. Poetika velikih staklenih ploha, tamo gdje priliježu uz armiranobetonske konstrukcije (Dom JNA, Paviljon V) dio su modernističke kompozicije, takozvane dinamičke ravnoteže, koja je razvijena u sklopu paradigme ap-

straktnosti internacionalne arhitekture. Na drugim primjerima (škola u Šibeniku) pokazuje se provokativno propitivanje odnosa moderne staklene plohe i starinske kamene, zidane plohe, s jedne strane, kao estetsko propitivanje dviju diferentnih faktura, a, s druge strane, kao propitivanje odnosa dvaju vremena: onoga nostalgičnog prošlog i onoga recentnog.

ZAKLJUČAK

CONCLUSION

Tragom Vitićevih projekata zgrada za sport otkrivamo u njegovoj metodi, poetici i izrazu antinomične prostorne i oblikovne vrijednosti: regionalizam i kozmopolitizam, enigmatičku jednodimenzionalnost labirinta i relativnost vitoperih ploha velikoga raspona, provokativni odnos materijala i materijala te materijala i boje. Koliko god različite, ove se poetike razvijaju, susreću i spajaju unutar jednoga individualnog opusa i jednoga uvjerenja koje daje prednost apstraktnoj likovnoj matrici pred funkcionalnim i konkretnim tipološkim zahtjevima. To je uvjerenje modernizam, kao paradigmatički temelj.

Ovdje se potvrđuje teza da je paradigmatička osnovica tek sistematizacijski i metodološki okvir različitih poetika koje ne podliježu daljnjoj komparaciji, nego se njihova vrijednost određuje iz njih samih, to jest iz stvaralačke osobitosti. Uglavnom višeznačna, Vitićeva poetika razvija se kroz metodu i koncepcijsku politomiju te nalazi u autorskoj interpretaciji onu mjeru, koeficijent, kod, koji označava majstorov opus kao poseban, neponovljiv i umjetnički.

SL. 5. VIŠENAMJENSKI OBJEKT U SPLITU, PROJEKT, 1973.

FIG. 5 MULTI-PURPOSE COMPLEX IN SPLIT, DESIGN PROJECT, 1973

LITERATURA BIBLIOGRAPHY

1. BILL, M. (1947.), *Le Corbusier & P. Jeanneret*, Les Editions d'Architecture: 90-97, Erlenbach-Zürich
2. HOFMANN, W., KULTERMANN, U. (1969.), *Baukunst unserer Zeit*, Burkhard - Verlag: Ernst Heyer: 59-61, Essen
3. ORTNER, R. (1953.), *Sportbauten*, Verlag: Georg D. W. Callwey: 9-23, München
4. ŠPIRIĆ, E. (1999.), *Zagreb School of Architecture*, „Piranesi”, 8 (9/10), Ljubljana
5. ŠTULHOFER, A., UCHYTIL, A. (1994.), *Arhitekt Ivan Vitić - monografija radova²*, Arhitektonski fakultet, Zagreb
6. ŠTULHOFER, A. (2002.), *Zagrebački sportski tereni u Maksimiru i na Sveticama do 1965. godine*, „Prostor”, 10 (1 / 23 /): 33-50, Zagreb
7. *** (1947./48.), „Arhitektura”, 1-2 (4-6): 3-32, Zagreb
8. *** (1948.), „Arhitektura”, 2 (7): 16, Zagreb
9. *** (1976.), *Sportovne sooruzhenija*, „Fizkultura i sport”: 4-23, Moskva

IZVORI SOURCES

ARHIVSKI IZVORI

ARCHIVE SOURCES

1. Godišnji katalozi Arhitektonskog biroa Vitić, Zagreb
2. AARH - Znanstvenoistraživački projekt „Atlas arhitekture Republike Hrvatske – XX. i XXI. stoljeće”, Arhitektonski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb

IZVORI ILUSTRACIJA

ILLUSTRATION SOURCES

- Sl. 1. *** 1947./48: 25
- Sl. 2. *** 1947./48: 30-31
- Sl. 3. ŠTULHOFER, UCHYTIL, 1994: 38
- Sl. 4. ŠTULHOFER, UCHYTIL, 1994: 52
- Sl. 5. ŠTULHOFER, UCHYTIL, 1994: 99

SAŽETAK

SUMMARY

SPORTS FACILITIES IN IVAN VITIĆ'S ARCHITECTURE

This article focuses on sports facilities designed by the Croatian architect Ivan Vitić. It describes civilizational and political context as well as various paradigmatic influences which determined basic characteristics of Vitić's forms. In addition, the author points out Vitić's creative energy deriving from a dramatic architectonic quality of his native town as well as from his specific biological vitality and intuition. This is the framework within which a special poetics of the author evolved. This article finally tries to find the way to place it within a rational discourse. The architect Ivan Vitić was born in 1917 in Šibenik. From 1941 to 1986 he worked in Zagreb where he designed a number of buildings and facilities that belong to the top quality achievements in Croatian architecture. Hardships brought about by the war obstructed the generation of architects born in 1916/1917. Post-war circumstances were also unfavourable due to the political influence of the USSR in art professions with a strong tendency to socialist realism. This tendency did not finally prevail owing to two main reasons: a political breakaway from the

Eastern bloc countries and a strong historical and indigenous tradition of Croatian architecture, western traditional influences and modern influences of that period. Modern influence spread through the Zagreb-based school of architecture whose main protagonists were: D. Ibler, A. Albini, M. Kauzlaric, S. Planic and others. Due to the urgent need for post-war reconstruction, Croatian architects were given the opportunity to express their paradigmatic convictions, technical skills and training and poetic diversity. It was a tremendous opportunity for renowned Croatian architects (M. Haberle, D. Galic, K. Ostrogović, V. Antolić, S. Fabris, B. Rašica, V. Turina etc.) and for the new generation (I. Vitić, N. Segvić etc.) to come out of a stagnation period. Sports facilities by Ivan Vitić were the subject of his design interest from the beginning of his career. Emphasis should be placed primarily on the competition entries of the big and small stadiums from 1948 on Banjica, Belgrade. These projects which, like other sports facilities projects, have never been executed, reveal Vitić's fascination with the structure.

Reinforced concrete structures such as thin twisted surfaces, designed by that time by Torroja, were used in many Vitić's architectural structures and were to become one of the hallmarks of his vocabulary, poetics and expression. The reason for it lies certainly in the functional and structural requirements of covering large spans but also in Vitić's tendency to a dramatic gesture and expressive forms. This tendency derives not only from his adoption of progressive ideas of his time but also from his intuitive fascination with dramatic spaces and forms of his native town Šibenik. He was obviously fascinated with vaults and domes of Šibenik's cathedral which, although modest in size, appear, however, huge in the context of the town's silhouette. Other elements of Vitić's architecture (including sports architecture) are derived from the same ambience. In this way traditional (even vernacular) elements merge with new, progressive (even revolutionary) elements in his work thus producing architecture of fascinating poetics and expressiveness.

EMIL ŠPIRIĆ

BIOGRAFIJA

BIOGRAPHY

Prof. dr.sc. **EMIL ŠPIRIĆ**, rođen 1939. godine u Vodica, redoviti je profesor Arhitektonskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Doktorirao je s tezom „Istraživanje parametara u otvorenom polju diskursa o arhitekturi“. Objavio je nekoliko studija i ogleđa o formi i metodi. Projektirao je (koautor: prof. dr.sc. I. Juras) novu zgradu Fakulteta ekonomskih znanosti u Zagrebu, „Kresimirov dom“ u Šibeniku i spomenik žrtvama fašizma u Vodica. Bio je predsjednik Društva arhitekata Zagreba. Kao glavni i odgovorni urednik uredio je tri broja časopisa „Arhitektura“. Dobitnik je godišnje nagrade „Vladimir Nazor“ za 1987. godinu.

EMIL ŠPIRIĆ, Dipl.Eng.Arch., Ph.D., born in 1939 in Vodice, Full Professor at the Faculty of Architecture, University of Zagreb. He received his doctorate with his thesis entitled „Research on the Parameters in an Open Discourse on Architecture“. He has published a number of articles about form and method. He designed (co-author I. Juras, Ph.D., Prof.) the new building of the Faculty of Economics in Zagreb, Kresimir's Centre in Šibenik and a memorial to victims of fascism in Vodice. He was a director of the Association of Architects in Zagreb and the main editor of the three issues of the journal „Architecture“. He received the annual Vladimir Nazor award in 1987.

